

EVALUAREA MEDIULUI ANTREPRENORIAL FEMININ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Chișinău, 2013

CZU 334-055.2(478)=135.1=111

D85

Autorul: DRUMEA Iulia, CNPM

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

DRUMEA, Iulia.

Evaluarea mediului antreprenorial feminin în Republica Moldova = Assessing the environment for women's entrepreneurship in the Republic of Moldova / Iulia Drumea ;

Confederația Naț. a Patronatului din Rep. Moldova. - Chișinău ; S. n., 2013 (Tipogr. „Sofart Studio”). -48; 48 p.

Tit., text paral.: lb. rom., engl. - Carte-valet (inversă). - Referințe bibliogr.: p. 44-45 (62 tit.) și în subsol.-200 ex.

ISBN 978-9975-4479-3-5.

334-055.2(478)=135.1=111

D85

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în acest raport revine exclusiv autorului. Organizația Internațională a Muncii (ILO) nu își asumă răspunderea pentru corectitudinea, acuratețea și exactitatea materialelor, informațiilor sau opiniilor exprimate în acest raport.

ISBN 978-9975-4479-3-5.

Mulțumiri

Confederația Națională a Patronatului din Republica Moldova aduce mulțumiri ministerelor și altor instituții publice și private de dezvoltare a afacerilor, asociațiilor femeilor antreprenor, precum și ONG-urilor care au contribuit la această publicație prin informațiile oferite și timpul acordat.

Totodată, aducem sincere mulțumiri Organizației Internaționale a Muncii și dlui Dragan Radic, specialist superior pentru activități patronale din cadrul Biroului Subregional din Budapesta al Organizației Internaționale a Muncii pentru sprijin financiar, asistență tehnică și îndrumare în elaborarea prezentei publicații.

LISTA ABREVIERILOR

ANOFM	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
BERD BAS	Servicii de Consultanță în Afaceri ale Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BNS	Biroul Național de Statistică
BPW International	Federația Internațională a Femeilor de Afaceri și Profesioniște
CCI	Camera de Comerț și Industrie
CEDAW	Convenția ONU asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei
CÎS	Camera Înregistrării de Stat
CNAS	Casa Națională de Asigurări Sociale
CNP	Consiliul Național de Participare
CNPM	Confederația Națională a Patronatului din Republica Moldova
CSI	Comunitatea Statelor Independente
GTZ	Biroul de Cooperare Tehnică a Germaniei
ICAWB	Centrul Internațional pentru Promovarea Femeilor în Afaceri
IDA	Asociația Internațională pentru Dezvoltare
ILO	Organizația Internațională a Muncii
IMM	Întreprinderi mici și mijlocii
JNPGA	Programul de susținere și dezvoltare a sectorului IMM de către Guvernul Japoniei
MCC	Corporația Provocările Mileniului
MEd	Ministerul Educației
MEc	Ministerul Economiei
MF	Ministerul Finanțelor
MIEPO	Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova
MJ	Ministerul Justiției
MMPSF	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
ODIMM	Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii
OECD	Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare
OIM	Organizația Internațională pentru Migrație
ONG	Organizații non-guvernamentale
ONU	Organizația Națiunilor Unite
PIB	Produsul intern brut
PNAEG	Programul național de asigurare a egalității de gen
PNAET	Programul Național de abilitare economică a tinerilor
SBA	Actul Businessului Mic European
UE	Uniunea Europeană
UNWomen	Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor
USAID	Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională
ZEL	Zonă Economică Liberă

CUPRINS

Mulțumiri	3
Lista abrevierilor	4
Sumar executiv	6
Lista recomandărilor	9
1. Introducere	
1.1 Obiectivele cercetării	14
1.2 Metodologia	14
1.3 Limitările cercetării	14
2. Condițiile-cadru privind egalitatea de gen și dezvoltarea antreprenoriatului feminin	
2.1 Cadrul legal, insituțional și de politici	16
2.2 Participare politică	18
2.3 Mediul economic	19
2.4 Indicatorii sectorului IMM	21
2.5 Antreprenoriatul feminin	21
3. Evaluarea mediului privind dezvoltarea antreprenoriatului feminin	
3.1 Liderism politic și coordonare	24
3.2 Cadrul legal și regulator	26
3.3 Promovarea antreprenoriatului feminin	31
3.4 Acces la educație antreprenorială și instruire	34
3.5 Acces la credite și servicii financiare	37
3.6 Acces la servicii de dezvoltare a afacerilor	38
3.7 Afilierea la rețele și asociații de business	39
3.8 Acces la sediu și spații de producere	41
3.9 Acces la piețe de desfacere	43
3.10 Nivelul de cercetare privind antreprenoriatul feminin	45
Bibliografie	47

Acest raport examinează particularitățile mediului de dezvoltare a antreprenoriatului feminin în sectorul întreprinderilor mici și mijlocii, o atenție deosebită fiind acordată elucidării barierelor și provocărilor cu care se confruntă femeile antreprenor, dar și identificării unor soluții viabile și recomandări în vederea sporirii potențialului antreprenorial al femeilor și îmbunătățirii perspectivelor de dezvoltare a acestuia.

Cercetarea a fost efectuată de către Confederația Națională a Patronatului din Republica Moldova cu suportul și asistența tehnică a Biroului Subregional din Budapesta al Organizației Internaționale a Muncii.

Evaluarea a fost realizată prin prisma a zece elemente de bază ale unui mediu propice pentru dezvoltarea antreprenoriatului feminin:

1. Liderism politic și coordonare

În Republica Moldova nu există o instituție distinctă abilitată cu elaborarea și implementarea cadrului normativ și de politici ce țin de domeniul egalității de șanse între femei și bărbați. Această sarcină este pusă în seama ministrilor de resort (*Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Economiei ș.a.*) cu implicarea părților interesate în vederea unei participări mai largi în procesul de elaborare și consultare a proiectelor de acte normative și politici publice, dar și nemijlocit în procesul de implementare a acestor politici. Deși prevederile internaționale privind egalitatea de șanse și de tratament egal pentru femei și bărbați au fost transpuse atât în unele documente strategice de politici, cât și în legislația națională, totuși nu există o coerență clară între aceste politici, în special cu referire la antreprenoriatul feminin.

2. Cadrul legal și regulator

Actualul cadru legal și de reglementare privind activitatea antreprenorială în general, precum și activitatea IMM-urilor în special, este în proces de revizuire și ajustare la necesitățile domeniului respectiv. Cu toate acestea, efectele acestor reforme nu sunt atât de palpabile, întrucât antreprenorii se confruntă în continuare cu un grad înalt de birocrăție în instituțiile publice, abuzuri din partea organelor de control, incapacitatea de a ține pasul cu modificările legislative

și de a pătrunde în esența prevederilor legale ș.a. Legislația pertinentă domeniului vizat asigură în egală măsură dreptul femeilor și bărbaților de a desfășura activitate de întreprinzător, fără a face însă careva referiri la principiul egalității de gen, care se regăsește într-un șir de alte acte normative naționale (ex. legislația muncii, familiei etc.)

3. Promovarea antreprenoriatului feminin

Promovarea și susținerea sectorului IMM este o prioritate a Guvernului. În acest context, Ministerul Economiei implementează un șir de programe de suport antreprenorial, care au ca scop instruirea agenților economici în domeniul gestiunii afacerii și facilitarea accesului la mijloacele financiare, deși acestea nu țin-tesc în mod specific femeile. Totodată, promovarea antreprenoriatului feminin este realizat cu asistența tehnică și sprijinul financiar al donatorilor străini, partenerilor de dezvoltare și organizațiilor non-guvernamentale din Republica Moldova preocupate de egalitatea de gen. Referitor la promovarea imaginii femeii antreprenor în mass-media, observăm unele lacune la acest capitol, întrucât, cu excepția unor reviste de divertisment pentru femei, nu există niște programe televizate dedicate în special femeilor de succes sau femeilor antreprenor.

4. Acces la educație antreprenorială și instruire

Responsabilitatea pentru elaborarea și coordonarea politicilor privind educația antreprenorială este împărțită între mai multe instituții: Ministerul Educației este responsabil de dezvoltarea antreprenorială în sistemul de învățământ; Ministerul Economiei este responsabil de elaborarea și implementarea programelor pentru tinerii antreprenori și angajați; Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă organizează training-uri, care includ unele forme de instruire antreprenorială. Cea mai mare parte a instruirii antreprenoriale este însă asigurată de către organizații private comerciale, organizații non-guvernamentale și partenerii de dezvoltare. Totuși, lipsa unui sistem național de acreditare pentru prestatorii de training privați din Republica Moldova creează incertitudine

cu privire la eficacitatea instruirii. Mai mult ca atât, orientarea slabă a IMM-urilor pe piața de training și lipsa unui sistem informațional unic privind ofertele de instruire și costurile acestora, precum și mediatizarea slabă a serviciilor și valoarea adăugată a acestora rămân a fi un impediment în dezvoltarea IMM-urilor.

5. Acces la credite și servicii financiare

Deși cadrul legal național nu prezintă un obstacol pentru accesul la finanțare, totuși finanțele rămân a fi principala barieră întâmpinată de către IMM-uri în activitatea lor. În linii generale, băncile și un număr redus de organizații de microfinanțare reprezintă principalele surse de împrumuturi pentru IMM-uri. Asociațiile de economii și împrumut și companiile de leasing nu sunt încă suficient de bine dezvoltate pentru a reprezenta o sursă alternativă sigură de finanțare pentru IMM-uri. Totodată, dezvoltarea sectorului este susținut de un șir de programe de suport, finanțate de stat și/sau de partenerii de dezvoltare internaționali, care nu fac însă referire în special la antreprenoriatul feminin. Astfel, în pofida liberalizării serviciilor financiare, totuși se atestă o lipsă a serviciilor destinate dezvoltării și susținerii femeilor antreprenor. Principalele obstacole în accesul la finanțare rămân a fi dobânzile înalte ale creditelor și volatilitatea acestora, lipsa resurselor financiare pe termen lung, lipsa și lichiditatea scăzută a gajului, procedurile lungi de exercitare a dreptului de gaj ș.a.

6. Acces la servicii de dezvoltare a afacerilor

Deși se estimează că în Republica Moldova activează aproximativ 175 prestatori de servicii în afaceri, inclusiv organizații guvernamentale, companii private, organizații neguvernamentale, proiecte finanțate de partenerii străini, asociații de profil, camere de comerț, totuși, infrastructura de suport în afaceri este slab dezvoltată, iar cererea pentru aceste servicii este redusă. Ca și în cazul instruirii antreprenoriale, lipsa unui sistem informațional unic privind serviciile oferite și costurile acestora, precum și promovarea insuficientă în condițiile neconștientizării de către antreprenori a rolului și importanței acestor servicii constituie până în prezent un obstacol în dezvoltarea sustenabilă a IMM-urilor. Mai mult decât atât, în lipsa unei

cereri sporite pentru astfel de servicii și inexistența unor standarde de calitate obligatorii, calitatea serviciilor de dezvoltare a afacerilor lasă de dorit. Serviciile disponibile sunt adresate în egală măsură femeilor și bărbaților, fără a face diferențe majore între beneficiari, cu unele mici excepții (programe adresate tinerilor, unor categorii social-vulnerabile, migranților și, într-o măsură mai mică, femeilor antreprenor).

7. Afilieră la rețele și asociații de business

Din totalul de 7.859 organizații necomerciale înregistrate în prezent la Ministerul Justiției al Republicii Moldova, se estimează că numărul organizațiilor a căror activitate este orientată spre promovarea egalității de gen este în jur de o mie, dintre care peste jumătate sunt preocupate tangențial de problemele specifice de gen. Nu există estimări privind numărul ONG-urilor preocupate de promovarea și susținerea spiritului antreprenorial în rândul femeilor. Este cert însă, că astfel de organizații sunt încă în minoritate. În linii generale, principalele obstacole cu care se confruntă asociațiile femeilor antreprenor sunt: incapacitatea de a gestiona eficient organizația ca urmare a pregătirii profesionale insuficiente, lipsa mijloacelor financiare, comunicare inefficientă cu membrii, precum și incapacitatea de a se asocia în structuri reprezentative, care ar avea o poziție unitară și coerentă în fața opiniei publice și a factorilor de decizie. Patronii, în general, și femeile, în special, cunosc prea puțin despre beneficiile ce rezultă din acțiunea comună, iar dovada acestui fapt este existența multor organizații neviabile.

8. Acces la sediu și spații de producere

Legislația Republicii Moldova nu îngrădește sub nici o formă dreptul femeilor la sediu și accesul la spații de producere pentru propria afacere. Este, în schimb, costisitor atât pentru femeile antreprenor, cât și pentru bărbați arendarea spațiilor și costul serviciilor comunale. De asemenea, în localitățile urbane, calitatea proastă a infrastructurii fizice este un alt impediment major în dezvoltarea afacerilor. În scopul stimulării și susținerii activității antreprenoriale au fost întreprinse un șir de acțiuni, care totuși nu țin seama de specific femeile, printre care putem enumera crearea in-

cubatoarelor de afaceri, a parcurilor industriale și științifico-tehnologice, precum și a zonelor economice libere. Deși, calitatea de rezident al acestor zone oferă un șir de beneficii, mediatizarea slabă diminuează potențialul acestora. Totodată, acestea acoperă doar parțial necesitățile IMM-urilor de spații de producere și nu au stabilite obiective de a atrage mai multe femei antreprenor prin oferirea unor servicii sau facilități în acest sens.

9. Acces la piețe de desfacere

În Republica Moldova nu există politici care ar înlesni accesul sau ar stimula participarea femeilor pe piețele de desfacere locale, naționale sau internaționale. Nu există date disponibile privind numărul femeilor antreprenor care desfășoară activitate de export. Unicul studiu în acest sens efectuat în 2009 indica că femeile participă la activitatea de export relativ mai rar decât bărbații și, cu o diferență foarte mică, întâlnesc aceleași dificultăți ca și bărbații la comercializarea mărfurilor și prestarea serviciilor. În linii generale, cadrul legal care reglementează comerțul interior este adecvat realității existente, cu toate că există unele norme promovate de Guvern, care deși vin pe de o parte să susțină păturile social vulnerabile ale societății, sunt în același timp în detrimentul agenților economici. De regulă, accesarea pe piață depinde de calitatea produselor și serviciilor oferite, a investițiilor făcute în promovarea acestora ș.a., cu toate că există unele segmente de piață dominate de monopoluri naturale și întreprinderi de stat, ceea ce face accesul la aceste piețe extrem de dificil.

10. Nivelul de cercetare privind antreprenoriatul feminin

Deși antreprenoriatul feminin este un subiect care prezintă un interes deosebit, unica cercetare statistică în acest domeniu a fost efectuată în 2009 și a reflectat caracteristica întreprinzătorilor, repartizarea lor pe sexe, grupe de vârstă, nivel de instruire, regiuni de dezvoltare și alte aspecte relevante creării și dezvoltării businessului prin prisma de gen. Totodată, numărul studiilor realizate de mediul academic dedicate acestui subiect este încă foarte modest. Până în prezent nu există studii care ar elucida aspecte sensibile ce țin de obstacolele și provocările cu care se confruntă femeile antreprenor la etapele de înregistrare, lansare și dezvoltare a afacerii. Mai mult decât atât, nu există date privind femeile antreprenor cu dizabilități, femeile antreprenor cu HIV/SIDA, femeile antreprenor din alte grupuri etnice. Nu există nici date consolidate privind numărul femeilor beneficiare de sprijin financiar și nefinanciar în afaceri, inclusiv în cadrul programelor de susținere ale guvernului, donatorilor străini, instituțiilor financiare. Totodată, inexistența unor cercetări periodice la acest subiect fac dificilă studiarea dezvoltării în dinamică a antreprenoriatului feminin.

În baza celor expuse mai sus, prezentul studiu oferă recomandări din perspectiva unei organizații patronale cu privire la măsurile de îmbunătățire a cadrului legal și de politici, precum și modalități concrete de eliminare a obstacolelor în dezvoltarea antreprenoriatului feminin în sectorul IMM. O listă de recomandări în acest sens este expusă în continuare.

LISTA RECOMANDĂRILOR

Recomandări pentru îmbunătățirea liderismului politic și coordonării în vederea dezvoltării antreprenoriatului feminin

1. Integrarea necesităților specifice antreprenoriatului feminin în *Strategia existentă de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020* în vederea stabilirii unei coerențe cu *Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015*;
2. Consolidarea capacităților unităților gender din cadrul ministerelor de resort de a influența procesul de elaborare a actelor normative și politicilor prin promovarea mai activă a intereselor femeilor în general și a femeilor antreprenor în special;
3. Instituirea pe cale legală a unei cote de reprezentare și participare a femeilor în partidele politice, instituții și autorități publice, practică care este pe larg întâlnită în alte state;
4. Implementarea conceptului bugetării sensibile la dimensiunea de gen prin ajustarea cadrului legal și realizarea instruirilor tuturor specialiștilor responsabili de realizarea conceptului.

Recomandări pentru îmbunătățirea cadrului legal și regulator privind dezvoltarea antreprenoriatului feminin

5. Ajustarea cadrului legal național la *Legea nr. 5-XVI din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați*.
6. Alinierea actualului cadru legal privind activitatea întreprinderilor mici și mijlocii la standardele UE și principiile SBA.
7. Continuarea procesului de perfecționare a cadrului de reglementare al activității IMM-urilor și promovarea serviciilor electronice, care ar putea stimula antreprenoriatul în rândul femeilor, în special din localitățile rurale datorită procedurii simplificate de înregistrare a afacerii;
8. Revizuirea Codul muncii al RM cu scopul de a aduce prevederile acestuia în concordanță cu necesitățile economiei de piață și de a modifica acele norme formale depășite care cresc costurile de angajare și concediere a personalului;
9. Studiarea oportunității de a introduce în legislație prevederi cu privire la concediul paternal în vederea asigurării unor responsabilități egale în creșterea și educarea copiilor;

10. Dezvoltarea unor servicii alternative de îngrijire a copiilor pentru a oferi femeilor posibilitatea de a se reîncadra mai rapid în activitatea antreprenorială sau pe piața muncii în general.

Recomandări pentru îmbunătățirea promovării antreprenoriatului feminin

11. Implementarea de către Guvern a unor programe de susținere antreprenorială destinate femeilor și femeilor cu dizabilități sau includerea în actualele programe de susținere a IMM-urilor a unei componente specifice privind dezvoltarea antreprenoriatului feminin;
12. Implicarea mai activă a mass-media în promovarea istoriilor de succes ale femeilor antreprenor, dar și sensibilizarea opiniei publice privind obstacolele cu care se confruntă acestea;
13. Elaborarea și diseminarea broșurilor, ghidurilor și pliantelor informative pentru promovarea bunelor practici despre femeile antreprenor;
14. Includerea în cadrul concursurilor pentru conferirea titlului „Cel mai bun antreprenor din sectorul întreprinderilor mici și mijlocii” sau “Marca Comercială a anului” a unor nominalizări separate pe criteriul de gen.

Recomandări pentru îmbunătățirea accesului femeilor la educație antreprenorială și instruire

15. Întărirea capacităților și creșterea profesionalismului prestatorilor de servicii în afaceri, care oferă instruire, prin crearea unui sistem de acreditare național și promovarea activă a acestor servicii;
16. Evaluarea necesităților de instruire a femeilor antreprenor și elaborarea unor programe de instruire corespunzătoare;
17. Crearea unui sistem informațional unic privind prestatorii de servicii care oferă instruire antreprenorială, ofertele de instruire, conținutul cursurilor și costurile acestora.

Recomandări pentru îmbunătățirea accesului femeilor la credite și servicii financiare

18. Continuarea dezvoltării schemelor inovative și alternative de finanțare a IMM-urilor, în general, cu accent pe necesitățile femeilor antreprenor, în special. Revizuirea cadrului legal ce ține de organizațiile de microfinanțare, asociațiile de economii și împrumut;
19. Promovarea de către instituțiile financiare a unor servicii pentru IMM-uri focusate mai puțin pe garanții și mai mult pe potențialul afacerii finanțate, ținând cont de ponderea acesora în economia națională;
20. Stabilirea unei colaborări între instituțiile de micro finanțare și băncile comerciale pentru a dezvolta un sistem de referire în cazul femeilor, care au beneficiat anterior de microfinanțare și necesită împrumuturi mai mari de la bănci;
21. Organizarea unor campanii de sensibilizare a personalului cu funcții de răspundere din cadrul instituțiilor financiare privind dimensiunea de gen, în vederea dezvoltării unor servicii adresate femeilor antreprenor.

Recomandări pentru îmbunătățirea accesului femeilor la servicii de dezvoltare a afacerilor

22. Crearea unei rețele a prestatorilor de servicii în afaceri care vor include în mod obligatoriu în gama de servicii oferite niște opțiuni orientate pe necesitățile femeilor antreprenor sau cele care doresc să inițieze o afacere. Necesitățile femeilor cu dizabilități ar trebui incluse, de asemenea, în lista priorităților;
23. Întărirea capacităților prestatorilor de servicii de a oferi servicii de calitate ajustate la necesitățile femeilor antreprenor;
24. Realizarea unui studiu la nivel național pentru a identifica necesitățile femeilor antreprenor privind serviciile de dezvoltare a afacerilor;
25. Orientarea organizațiilor patronale de nivel ramural și național, precum și a camerelor de comerț către servicii ajustate la necesitățile femeilor antreprenor;
26. Organizarea campaniilor de sensibilizare a femeilor antreprenor cu privire la necesitatea serviciilor de dezvoltare a afacerilor pentru creșterea performanțelor și dezvoltarea întreprinderii.

Recomandări pentru îmbunătățirea accesului femeilor la rețele și asociații de business

27. Întărirea capacităților organizațiilor de femei de a reprezenta eficient drepturile și interesele femeilor antreprenor;
28. Includerea asociațiilor femeilor de afaceri în platformele existente de consultare între mediul de afaceri și factorii de decizie (ex. *Comisia Națională pentru Consultări și Negocieri Colective, Grupul de lucru al Comisiei de stat pentru reglementarea activității de întreprinzător ș.a*);
29. Orientarea organizațiilor spre necesitățile femeilor antreprenor și furnizarea unor servicii adecvate prin antrenarea specialiștilor proprii sau altor experți;
30. Crearea unei rețele de asociații ale femeilor antreprenor sub umbrela unei asociații ale femeilor antreprenor la nivel național, care ar putea ulterior adera la Confederația Națională a Patronatului din RM;
31. Crearea unei baze de date a tuturor organizațiilor femeilor antreprenor, care va oferi o imagine de ansamblu a acestor organizații, membri, servicii oferite și proiecte implementate pentru a susține dezvoltarea antreprenoriatului feminin;
32. Organizarea anuală a unui forum al femeilor de afaceri cu implicarea partenerilor de dezvoltare, ONG-ilor, factorilor de decizie care elaborează și implementează politici de gen pentru schimb de informații și stabilirea bunelor practici.

Recomandări pentru îmbunătățirea accesului femeilor la sediu și spații de producere

33. Replicarea incubatoarelor de afaceri și crearea unei rețele de incubatoare de afaceri; Dezvoltarea de către acestea a unor servicii menite să atragă mai multe femei în calitate de rezidenți, precum și facilitarea comercializării mărfurilor și prestarea serviciilor prin crearea unor spații comerciale în cadrul incubatoarelor.
34. Efectuarea de către MEc în colaborare cu autoritățile municipale și publice locale a unor studii de fezabilitate în vederea identificării unor locații care ar putea servi drept spații pentru sedii și activitatea de producere, depozitare etc. Prin stabilirea parteneriatelor publice-private aceste locații pot fi renovate;
35. Darea în arendă în condiții avantajoase a unor spații pentru femeile care practică activitate antreprenorială și contribuie la crearea noilor locuri de muncă și dezvoltarea comunității prin achitarea la timp și

deplină a taxelor și impozitelor. Această măsură ar trebui îndreptată în special către femeile cu dizabilități care practică activitate antreprenorială.

Recomandări pentru îmbunătățirea accesului femeilor la piețe de desfacere

36. Includerea în cadrul programelor de susținere a IMM-urilor a unor componente specifice focusate pe formarea abilităților femeilor de a crea produse și servicii calitative și de a promova eficient aceste produse și servicii pe piața internă și externă;
37. Furnizarea pe larg a informației privind ofertele despre potențialele piețe de desfacere, atât prin intermediul paginilor web oficiale, cât și prin diseminarea pliantelor, colaborare cu mass-media, parteneriat cu autoritățile publice locale, organizarea meselor rotunde și alte măsuri care ar putea facilita accesul femeilor pe piață;
38. Asigurarea respectării de către Agenția Achiziții Publice a prevederilor legale pentru realizarea achizițiilor publice de bunuri și servicii, a obligativității de a partaja necesitățile autorităților contractante pe loturi sau pe poziții, pentru a asigura accesul IMM-urilor la procedurile de achiziții publice;
39. Participarea mai activă a organelor publice locale în facilitarea accesului la piețe al femeilor antreprenor prin implicarea în proiecte de cooperare transfrontalieră;
40. Revizuirea cadrului legal în vederea raționalizării costurilor și procedurilor vamale.

Recomandări pentru îmbunătățirea nivelului de cercetare a antreprenoriatului feminin

41. Elaborarea de către Guvern a unor măsuri menite să soluționeze problema incoerențelor statistice cu privire la numărul de IMM-uri furnizate de diverse surse în vederea unificării sistemului de înregistrare și evidență a IMM-urilor;
42. Dezagregarea datelor statistice privind sectorul IMM de către BNS pe criteriul de sex. În același timp, ancheta structurală a întreprinderilor ar trebui să includă în mod obligatoriu sexul, vârstă și nivelul de educație al patronului / managerului. Aceeași abordare ar trebui să se aplice și în cazul altor anchete/sondaje realizate de către sau la comanda Ministerului Economiei, Băncii Mondiale, precum și altor părți interesate;
43. Efectuarea unor cercetări/sondaje periodice dezagregate pe sexe privind sectorul IMM pentru a elucida dezvoltarea antreprenoriatului feminin

în dinamică. Incorporarea în aceste cercetări a datelor privind femeile antreprenor cu dizabilități, femeile antreprenor cu HIV/SIDA, femeile antreprenor din alte grupuri etnice și alte categorii;

44. Elaborarea unor studii aprofundate și comprehensive, cu implicarea mediului academic, privind obstacolele și provocările cu care se confruntă femeile antreprenor la etapele de înregistrare și dezvoltare a afacerii, finanțare, relațiile cu organele de supraveghere și control etc.;
45. Incorporarea în rapoartele anuale ale ministerelor de resort (MEC, MMPSF ș.a.) privind implementarea strategiilor și programelor naționale a informației după criteriul de sex în vederea obținerii unor date consolidate privind impactul acestor măsuri asupra femeilor antreprenor, numărul femeilor antreprenor beneficiare de programele de susținere ale guvernului, precum și programele implementate cu susținerea partenerilor de dezvoltare;
46. Instituirea pe cale legală a unor obligații pentru autoritățile administrației publice centrale și locale, partidele, alte organizații social-politice să prezinte organelor statisticii oficiale informațiile necesare dezagregate după criteriul de sex.